

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRENEN AFGANİSTANLI ÖZBEK TÜRKLERİNİN TÜRKİYE TÜRKÇESİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ ¹

*The Opinions of Afghan Uzbek Turks that are Learning Turkish as a Foreign Language on
Turkish*

Kübra ŞENGÜL²

Özet

Türkçeyi yabancı bir dil olarak öğrenenlere bakıldığında bunların büyük bir çoğunluğunu Türk soyluların oluşturduğu görülmektedir. Dolayısıyla Türk soyluların, Türkiye Türkçesini öğrenme sebeplerinin, Türkçe öğrenme süreçlerinde karşılaştıkları sorunların ve Türkçeye yönelik görüşlerinin araştırılması alanın daha gerçekçi ve ihtiyaca yönelik planlanmasını sağlayacaktır. Bu araştırmanın amacı da, Afganistanlı Özbek Türklerinin Türkiye Türkçesine ve bununla da ilişkili olarak Türkiye'ye yönelik görüşlerini belirlemektir. Nitel araştırma modeline göre tasarlanan çalışmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin Türkiye'ye ve Türkiye Türkçesine yönelik özel bir eğilimlerinin olduğu, bu durumun da Afganistan ile Türkiye arasındaki tarihî ve siyasi dostluk, din, dil, kültür benzerliği ile aile desteğinden kaynaklandığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, Afganistanlı Özbek Türkleri, Türkiye'ye ve Türkçeye Yönelik Görüş

Abstract

When viewing the Turkish learners who study Turkish as a foreign language, it is seen that majority of them consist of Turkish ancestors. Therefore, the reason for their learning Turkish and the difficulties encountered during the learning process of Turkish and the investigation of the views on Turkish, will provide a realistic and a demanding Schedule. The purpose of this research is to determine the opinions of Afghan Uzbek Turks on Turkish spoken in Turkey. In this study, which is designed by qualitative research, semi-structured interview form was used as a data collection tool. According to the results of research, it is determined that the students have a particular tendency towards Turkey and Turkish spoken in Turkey and this situation results from the historical, political friendship, similarity of language, religion and culture with the family support.

Keywords: Turkish teaching for foreigners, Afghan Uzbek Turks, Opinions on Turkey and Turkish

1. GİRİŞ

Yabancı bir dili öğrenme eğilimi ve ihtiyacı, bireyden bireye farklılık göstermekle birlikte belli ulusların belli bir yabancı dili öğrenmeye daha fazla eğilim gösterdiği ve ihtiyaç duyduğu bilinmektedir. Orta Asya'daki Türk Cumhuriyetlerinde yaşayan kişilerin siyasi nedenlerle Rusçayı, Afganistan'da ana dili Peştunca olmayanların sosyal nedenlerle Peştuncayı öğrenmeleri bu teze kanıt oluşturacak niteliktedir. Yabancı dil öğretimi, kimi yerlerde emperyalist devletlerin asimile etme politikasıyla şekillenmiş (Buran, 2010) kimi yerlerde ise insanların özel ilgi ve ihtiyaçlarına göre kitleler hâlinde tercih edilmiştir. 11. yüzyılda Karahanlı Döneminde kendisini hissettiren Arapçaya yönelik eğilimin (Akar, 2013), ağırlığını çok geçmeden sanat, siyaset gibi alanlarda da göstermeye başlaması ikinci hususa örnek olarak gösterilebilir. Türklerin herhangi bir siyasi

¹ Bu makale, 31 Mart – 2 Nisan 2016 tarihlerinde KKTC'nin Girne şehrinde gerçekleştirilen 5th Cyprus International Conference on Educational Research adlı bilimsel etkinlikte sözlü olarak sunulan bildirinin genişletilmiş hâlidir ve hiçbir yerde yayınlanmamıştır.

² Yrd. Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, NEVŞEHİR
e-posta: kubraturkersengul@gmail.com

baskıya maruz kalmadan Arapçaya yönelik oluşmuş bu ilgisi elbette dinî faktörden ileri gelmekteydi.

Yabancılara Türkçe öğretimi ise, önemi her geçen gün artan bir konu olmaya devam etmektedir. Türkiye'nin Avrupa ile Asya'yı birbirine bağlayan doğu - batı sentezli bir ülke olması, demokratik ve modern bir yaşam alanı sunması, yabancıların dikkatini çekmekte ve özellikle genç kesimin üniversite öğrenimi için Türkiye'yi tercih etmesini sağlamaktadır. Ülkemizde 2015 - 2016 eğitim - öğretim yılında, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı verilerine göre üniversitelerde toplam 90.537 öğrencinin eğitim gördüğü (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016), bununla birlikte 2003 yılından itibaren Türkiye'ye gelen yabancı öğrenci sayısının her geçen gün artış gösterdiği belirtilmiştir (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2015).

Yabancı dil olarak Türkçe öğrenimine en çok ilgi duyanlar incelendiğinde, en yüksek payını komşu ülkelerden gelenlerin oluşturduğu görülmektedir. Türkiye'ye yükseköğrenim için gelen yabancı öğrencilerin geldikleri ülke sıralamasında ilk 5'i Türkmenistan, Azerbaycan, İran, Afganistan ve Suriye'nin oluşturduğu görülmekte (T. C. Kalkınma Bakanlığı, 2015: 35) ve ülkelere göre gelen öğrenci sayısı Tablo 1'de ilk 20 ülkeyi kapsayacak şekilde gösterilmektedir.

Tablo 1. Türkiye'ye En Çok Öğrenci Gönderen Ülkeler

Sıra	Ülke	Öğrenci Sayısı	Sıra	Ülke	Öğrenci Sayısı
1.	Türkmenistan	6.941	11.	Nijerya	876
2.	Azerbaycan	6.901	12.	Moğolistan	862
3.	İran	4.343	13.	KKTC	860
4.	Afganistan	2.332	14.	Bulgaristan	843
5.	Suriye	1.785	15.	Rusya Federasyonu	825
6.	Irak	1.585	16.	Pakistan	728
7.	Yunanistan	1.500	17.	Çin	691
8.	Kırgızistan	1.410	18.	Filistin	675
9.	Kazakistan	1.306	19.	Arnavutluk	644
10.	Kosova	925	20.	Somali	638

(T. C. Kalkınma Bakanlığı, 2015: 35)

Yakın tarihte meydana gelen Irak savaşı, Suriye iç savaşı, Arap Baharı ve Müslüman ülkelerdeki Taliban olayları özellikle bu ülke insanların ve genç kesimin yurt dışında üniversite okuma ve farklı ülkelere göç etme isteklerini kamçulamaktadır. Bireylerin göç etmek istedikleri ülkeleri neden tercih ettiklerini ve öğrenmek istedikleri yabancı dili neden tercih ettiklerini tespit etmek ise öğretimin daha gerçekçi bir zeminde planlanmasına ve sürdürülmesine yön vermektedir. Bu nedenle yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde öğrencilerin neden Türkçeyi öğrenmek istedikleri, Türkçeye ve bununla da ilişkili olarak Türkiye'ye yönelik görüşlerinin belirlenmesi önemli bir araştırma konusu hâline gelmiştir.

Kalkınma Bakanlığının verilerine göre, Türkiye'ye gelen yabancı öğrenci sıralamasında Afganistan'ın ilk beş ülke içinde olduğu görülmektedir. "Afganistan coğrafi konumu itibariyle tarih boyunca medeniyetlerin uğrak noktası, çeşitli din ve ideolojilerin karşılaşma, yayılma ve çatışma alanı olmuştur" (Sıddıqı, 2007: 135 - 136). Afganistan'da çok sayıda etnik grubun yaşadığı bilinmektedir. Afganistan'ın en büyük etnik nüfusunu Peştunlar, ikinci büyük etnik nüfusunu Tacikler, sonrasında Özbekler, Türkmenler ve Hazaralar³ oluşturmaktadır. Afganistan'daki bu etnik çeşitlilik Afgan ulus bilincinin yerleşmesine engel olmuştur. Afganistan'daki bireyler, kendilerini daha çok mensup oldukları kökene ve dinî şeriata göre ifade etmektedir. Dolayısıyla Afganistan'dan Türkiye'ye gelen öğrenci kendisini 'Afgan' olarak değil, 'Özbek', 'Tacik', 'Peştun' ya da 'Türkmen' olarak tanıtmaktadır. Bugün yaklaşık 30 milyon insanın yaşadığı Afganistan'ın yüzölçümü 657.500 km²'dir. Afganistan, kuzeyinde Türkmenistan, Özbekistan ve Tacikistan ile doğusunda Doğu Türkistan, Keşmir ve Pakistan, güneyinde Pakistan ve batısında İran ile komşudur.

³ Hazara Türklerinin menşei Türk-Moğol ve daha çok da Moğollara dayandırılmaktadır. Türk asıllı olan Hazaralar, dillerini kaybederek Darice ve Peştunca konuşmaya başlamışlardır (Gökdağ, 2015: 432).

Harita 1. Afganistan'ın Sınır Bölgeleri

(<http://haritaresimleri.blogspot.com.tr/2016/01/afganistan-harita.html> adresinden 06.04.2016 tarihinde erişilmiştir.)

Alan yazını incelendiğinde, yabancı öğrencilerin Türkiye Türkçesine ve Türkiye'ye yönelik görüşlerinin incelendiği bazı çalışmalar olduğu görülmektedir. Yaylı (2007), "Yabancı Dil Olarak Türkçe Programı Öğrencilerinin Türkçeye ve Türkiye'ye İlişkin Görüşleri" adlı çalışmada, Litvanya, Vilnius Üniversitesi Litvan Filolojisi - Yabancı Dil (Türkçe) programına kayıtlı olan 12 öğrenciden nitel yöntemle veri elde etmiş, bu doğrultuda Litvanya'da Türkçe ve Türkiye konusunda bilgisizlikten ve önyargılardan kaynaklanan olumsuz düşüncelerin varlığını tespit etmiştir. Bunun yanı sıra Türkçe öğrenmeye başlama ve Türkiye ziyaretleri sonucunda öğrencilerin Türkiye'ye ilişkin olumlu görüşler geliştirdiklerini, tek olumsuz görüşün ise Türkiye'nin Avrupa Birliği için beklemesi gerektiğine yönelik olduğunu belirtmiştir. Garabayev (2000) ise, Azerbaycan, Türkmenistan, Kazakistan ve Kırgızistan'dan Türkiye'ye üniversite öğrenimi için gelen öğrencilerin uyum sorunlarını ve Türkiye ve Türklere ilişkin kalıp yargılarını araştırdığı çalışmada en olumlu görüşe sahip olanların Kırgızistan'dan gelenlerin, en olumsuz görüşe sahip olanların ise Azerbaycan'dan gelenlerin olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca, Türkiye'de yaşanan süre ve öğrenim görülen sınıfların yükselmesiyle olumsuz görüşlerin arttığı sonucuna varılmıştır. Benzer bir şekilde Karatay ve Kartallıoğlu (2012), Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi hazırlık sınıfında okuyan 55 Kırgız öğrencinin Türkçe öğrenmeye yönelik tutumlarını incelemiş ve Kırgız öğrencilerin Türkiye Türkçesi öğrenmeye ilişkin tutumlarının genel olarak yüksek düzeyde olduğunu ve cinsiyete göre anlamlı bir farklılık taşımadığını belirtmişlerdir.

Tok ve Yığın (2013), yabancı öğrencilerin akademik, ekonomik, turistik, akrabalık bağları, tarihî, siyasi, evlilik ve dinî nedenlerle Türkçe öğrenme ihtiyacı hissettiklerini tespit etmişlerdir. Kiroğlu, Kesten ve Elma (2010) ise Türkiye'de öğrenim gören yabancı uyruklu lisans öğrencilerin sosyokültürel ve ekonomik sorunlarını irdelemiş ve akraba topluluklar ile komşu ülkelerden gelen öğrencilerin Türkiye'yi tercih etme nedenleri arasında kültürel ve coğrafi açıdan yakınlığın etkili

olduğunu belirtmiştir. Özyürek (2009) de Türk soylu öğrencilerin Türkçe öğrenim sürecinde karşılaştıkları sorunların belirlenerek farklı lehçe konuşanlarına göre ve ihtiyaçlara uygun bir müfredat izlenmesinin daha uygun olacağını belirtmiştir. Alyılmaz, Biçer ve Çoban (2015) ise çalışmalarında, Kırgız öğrencilerin Türkiye'ye karşı olumlu görüşler içerisinde olduklarını, Türkçeyi kolay öğrenilebilir bir dil olarak gördüklerini ve Türk toplumunun kendilerine sıcak ve iyi davrandığı yönünde düşündüklerini tespit etmişlerdir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Türkiye'de öğrenim gören Afganistanlı Özbek Türklerinin Türkiye Türkçesine yönelik görüşlerini belirlemektir. Bu görüşler alınırken aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır.

1. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi TÖMER'de Türkçe öğrenen Afganistanlı Özbek Türklerinin Türkiye Türkçesine yönelik görüşleri nelerdir?

2. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi TÖMER'de Türkçe öğrenen Afganistanlı Özbek Türklerinin Türkiye'ye yönelik görüşleri nelerdir?

2. YÖNTEM

Bu bölümde çalışmanın araştırma modeli, çalışma grubu, verilerinin toplanması ve verilerin analizi hakkında bilgiler verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesinde öğrenim gören Afganistanlı Özbek Türklerinin Türkiye Türkçesine ilişkin görüşlerini ortaya koymak amacıyla yapılan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. "Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, olguların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir" (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 45). Çalışmada desen olarak ise durum çalışması deseni kullanılmıştır. "Nitel durum çalışmasının en temel özelliği bir ya da birkaç durumun derinliğine araştırılmasıdır. Yani bir duruma ilişkin etkenler (ortam, bireyler, olaylar, süreçler, vb.) bütüncül bir yaklaşımla araştırılır ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerine odaklanılır" (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 83). Afganistanlı Özbek Türklerinin Türkiye ve Türkiye Türkçesine yönelik görüşlerinin nedenini ve nasılını derinlemesine öğrenmek amaçlandığından durum çalışması deseni çalışmaya en uygun desen olarak düşünülmüştür.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi TÖMER'de Türkçe öğrenen 15 Afganistanlı Özbek Türk'ü oluşturmaktadır. Türkiye'ye üniversite eğitimi için gelen öğrenciler, 2014 Ekim ayından beri Türkiye'de bulunmaktadır. Örneklem seçiminde amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Bu yöntemde araştırmacı kendisine yakın ve erişilmesi kolay olan durumu seçtiğinden araştırma, hız ve pratiklik kazanmaktadır. Ayrıca bu yöntemin maliyeti de diğer yöntemlere göre daha azdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Alan yazınında belirtildiği gibi Afganistan'dan Türkiye'ye üniversite öğrenimi için gelenlerin ilk sıralarda yer alması, yurt dışından gelenler içinde Türk soylu öğrencilerin önemli bir sayıyı oluşturması; yazarın kolay ulaşabilmesi adına çalıştığı kurumda Türkçe öğrenen Afganistanlı Özbek Türkleri üzerinde çalışmasını sağlamıştır. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Dil Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezinde Türkçe öğrenen Afganistanlı öğrencilere yönelik bilgiler Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin Uyruklarına İlişkin Betimsel Veriler

Uyruk	f	%
Özbek	25	% 71,4
Tacik	5	% 14,3
Hazara	2	% 5,7
Fars	2	% 5,7
Peştun	1	% 2,9
Toplam	35	% 100

Tablo 2 incelendiğinde Türkiye’de öğrenim görmek için Afganistan’dan gelen öğrencilerin 25’inin Özbek Türk’ü olduğu görülmektedir. Öğrenci grubu içerisinde gönüllülük ilkesine dayanarak 15 Özbek öğrenciyle 2014-2015 bahar döneminde görüşme yapılmıştır.

2.3. Verilerin Toplanması

Öğrencilerin görüşlerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen görüşme formu veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Veriler, uzman görüşü ve ön uygulama sonrası son şekli verilen ve sekiz sorudan oluşan görüşme formuyla yazılı olarak toplanmıştır. Görüşme formunun kapsam geçerliğini sağlamak amacıyla yabancılara Türkçe öğretiminde bir uzmanın, güvenilirliğini sağlamak için ise, iki uzmanın görüşüne başvurulmuştur. Araştırmanın güvenilirlik hesaplaması, Miles ve Huberman’ın (1994) önerdiği Görüş Birliği/Görüş Birliği+Görüş Ayrılığı X 100 formülü kullanılarak yapılmıştır. Buna göre araştırmanın güvenilirliği. 94 olarak hesaplanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Bu çalışmada verilerin analizinde nitel analiz yöntemlerinden içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, herhangi bir metnin ya da belgenin içeriğinin incelenmesi ve sayısal ya da istatistiksel olarak ortaya konulmasında kullanılan bir analiz çeşididir. Belge incelenirken kategoriler oluşturularak sayısal sunumlar yapılır (Ekiz, 2013: 77). Bu kapsamda öğrenci görüşleri kod, kategori ve temalara göre tasnif edilerek içerik analizi yapılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde, çalışma grubunu oluşturan Afganistanlı Özbek Türklerinin Türkçeye ve Türkiye’ye yönelik görüşleri kategori ve kodları içeren tablolar hâlinde sunulmuştur. Ayrıca öğrenci görüşlerinden örnekler sunularak çalışma detaylandırılmıştır.

3.1. Afganistanlı Özbek Türklerinin Türkçeye Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular

Afganistanlı Özbek Türklerinin Türkçeye yönelik görüşleri içerisinde yer alan Türkçe öğrenme nedenleri kategorileri ve bunları oluşturan kodlar Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Afganistanlı Özbek Türklerinin Türkçeye Yönelik Görüşleri

Kategori	Türkçeyi Öğrenme Nedenleri	f
	Özbek Türkçesi ile Türkiye Türkçesinin akraba dil olması	3
	Lehçelerine göre daha değerli görülmesi	1
	Türkçeyle daha iyi iş imkânı bulma inancı	3
	Türkiye’de yaşamak	3

Türkçeyi öğrenme nedenleri kategorisinde öğrencilerden 3’ü Özbek Türkçesi ile Türkiye Türkçesinin akraba dil olduğunu, 3’ü Türkçeyle daha iyi iş imkânı bulacaklarına inandıklarını, 3’ü Türkiye’de yaşamak istediklerini, 1’i de Türkçeyi lehçelerine göre daha değerli gördüğünü ve bunların Türkçeyi öğrenme isteklerinde önemli bir etmen olduğunu belirtmişlerdir. Yapılan görüşmelerde Özbek Türkçesi ile Türkiye Türkçesinin akraba dil olmasından dolayı Türkçeyi öğrenmek isteyen 3 öğrencinin olduğu tespit edilmiştir. Bu öğrencilerin bazılarının görüşleri şöyledir:

K4: Kendim Uzbekim ve dilim çok yakın Türkçede çok az farklı.

K1: Çünkü bizim kültür ve dilimiz aynı ama az farklıdır.

Bir öğrenci Türkiye Türkçesinin diğer lehçelerinden daha değerli olduğunu düşünmekte ve bu nedenle Türkiye Türkçesi öğrendiğini belirtmektedir. Öğrencinin görüşü şöyledir:

K6: Ben de Türküm bu yüzden Türkçe öğrenmek bana lazım. Özbekler, Türkler, Kırgızlar, Türkmenler hipsi Türk tabandır bizde çok Türkçe öğrenmek lazım.

Öğrencilerden 3'ü Türkçe öğrendiklerinde daha iyi iş imkânı bulacaklarını düşünmektedirler. Bu nedenle Türkçe öğrenmeyi istediklerini belirtmişlerdir. Bir öğrencinin görüşü şöyledir:

K15: Türkçeyi bittirdikten sonra bölümüme başlaacağım. Ondan sonra yani bölümüm bitekten sonra inşallah çok iyi ve güzel bir iş bulacağım diye düşünüyorum.

Yapılan görüşme sonucunda 3 öğrencinin Türkiye'de yaşamak istediği için Türkçe öğrenmek istediği tespit edilmiştir. Bir öğrencinin görüşü şöyledir:

K6: Şimdi Türkiye'de yaşıyorum Türkçe öğreniyorum. Çünkü burada yaşamak istiyorum.

3.2. Afganistanlı Özbek Türklerinin Türkiye'ye Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular

Afganistanlı Özbek Türklerinin Türkiye'ye yönelik görüşleri içerisinde yer alan Türkiye'de eğitim görme nedenleri, Türkiye'nin özellikleri, Türk insanların özellikleri kategorileri ve bunları oluşturan kodlar Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Afganistanlı Özbek Türklerinin Türkiye'ye Yönelik Görüşleri

Kategori	Türkiye'de Eğitim Görme Nedenleri	f
	Türkiye'nin eğitim kalitesi	4
	Aile desteği	15
	İslamiyet	3
	Gelişmiş ve güçlü bir ülke olması	3
	Kültürel benzerlik	4
	Dil akrabalığı	2
	Kendi ülkelerindeki savaş ortamı	2
Kategori	Türkiye'nin Özellikleri	
	Dost	5
	Güvenli	1
	İklim şartları	2
	İslami	3
Kategori	Türk İnsanlarının Özellikleri	
	Kardeş	9
	Müslüman	5
	Yardımsaver ve misafirperver	11
	Dürüst ve çalışkan	3
	Eğitimi önemseyen	1

Tablo 3, Türkiye'de öğrenim gören Özbek Türklerinin Türkiye'ye yönelik görüşlerini belirtmekte ve Türkiye'de eğitim görme nedenleri kategorisinde 15 öğrencinin görüş bildirdiğini göstermektedir. Buna göre, görüşme yapılan öğrencilerin tümü aileleri teşvik ettiği için Türkiye'de eğitim gördüklerini belirtmektedir. 4 kişi Türkiye'nin eğitim kalitesinden dolayı, 4 kişi Türkiye ile Afganistan arasında bulunan kültürel benzerlikten dolayı, 3 kişi Türkiye'nin gelişmiş ve güçlü bir ülke olmasından dolayı, 2 kişi İslamiyet'ten dolayı, 2 kişi kendi ülkelerinde yaşanan savaştan dolayı, 2 kişi de dil akrabalığından dolayı Türkiye'yi tercih ettiğini açıklamıştır.

Öğrencilerin ailelerinden destek görmeleri Türkiye'de eğitim görme nedenlerinin başında gelmektedir. Türkiye'de eğitim görme nedenleri kategorisinde öğrencilerin 15'i de aile desteği gördüklerini belirtmiştir. Öğrencilerin bu ifadelerinden Afganistanlı Özbek ailelerin Türkiye'ye itimatlarının tam olduğu ve Türkiye için olumlu görüşleri olduğu ortaya çıkmaktadır. Aile desteğinden dolayı Türkiye'de eğitim aldıklarını ifade eden öğrencilerden bazılarının görüşleri şöyledir:

K4: Ben Hindistan bursuda kayıt ettim sonra başarılı oldum. Annem ve babam gitmemi istemeyi ama Türkiye'yi gelmemi stedi.

K5: Ben çocuktum ki babam bana her zaman söylüyordu “Oğlum sen derslerini Türkiye’de bitireceksin inşallah çünkü en yakın ve yardımcı ülke bizim için Türkiye’dir.”

K10: Ailem, Türkiye ve Türk insanları bizim gibi davranıyor diye ve kültürümüz aynı diye eğitimiz ve hayatımız birbirlerine benzediği için beni Türkiye’ye göndermesini sağladılar.

Türkiye’nin eğitim kalitesinin iyi olmasından dolayı 4 öğrenci Türkiye’de eğitim görmeyi tercih ettiğini açıklamıştır. Öğrencilere göre Türkiye’deki eğitimin kalitesi Afganistan’dakine göre daha iyidir. Türkiye’nin eğitim kalitesinden dolayı Türkiye’de eğitim aldıklarını ifade eden öğrencilerden bazılarının görüşleri şöyledir:

K12: İlk olarak Türkiye’de eğitim görmek benim rüyamdı. Çünkü Türkiye’nin eğitimi çok iyi ve yüksek. O yüzden ben Türkiye’ye eğitim için tercih ettim.

K15: Türkiye iyice gelişmiş dünyanın ülkelerinden biri. Bu ülkede eğitim ve bilgi alsam, gelecekte başarılı olacağımı düşündüm ve bu sebeple Türkiye’ye geldim.

Öğrencilerin 4’ü Türkiye’de eğitim görme nedeni olarak Afganistan ile Türkiye arasındaki kültürel benzerliği göstermiştir. Öğrencilerin görüşleri şöyledir:

K1: Çünkü bizim kültür ve dilimiz aynı ama az farklıdır.

K10: ... Türkiye’yi tercih ettim ve Türkiye Cumhuriyet ve Türkiye kültürü aynan bizim kültürümüz gibidir.

K14: ... Türkiye’yi tercih ettim ki çünkü kan kardeşyiz kanmiz bir dinmiz bir kulturumuz birdir.

Elde edilen bulgulara göre, 3 öğrenci Türkiye’nin gelişmiş ve güçlü bir ülke olduğunu düşünmekte ve bunun Türkiye’ye eğitim için gelmelerinde etkili olduğunu belirtmektedirler. Öğrencilerin görüşleri şöyledir:

K5: Türkiye’yi seçtim çünkü gelişmiş, kültürel...

K15: Türkiye iyice gelişmiş dünyanın ülkelerinden biri...

Öğrencilerden ikisi Türkçenin kendi diliyle olan ilişkisini Türkiye’de öğrenim görme sebebi olarak göstermektedir.

K13: Türkiye’yi tercih etme sebepleri şu ki Özbek dilin içindeki kalemeler Türk dilin içinde var.

Yapılan görüşmelerde öğrencilerin 2’si ülkelerinde savaşın olduğunu ve bunun için Türkiye’de eğitim almak istediklerini belirtmiştir. Öğrencilerin görüşü şöyledir:

K8: Bizim ülkemizde çok savaş vardı o yüzden Türkiye seçtim.

K9: ... Dolayısıyla bizim ülkemizde savaş var. Savaş kılan insanlar hep dışarıdan gelen kurtlardır. Biz buraya geldik. O kurtları dışarıya atıp. Ülkemizi bir sesiz kılmak.

Öğrencilerden 2’si Türkiye’yi İslam ülkesi olarak görmekte ve bunun Türkiye’yi tercih etmede etkisinin olduğunu belirtmektedir. Öğrencilerden birinin görüşü şöyledir:

K7: Türkiye İslami ve Türk tebavdır ve insanları çok merabun o için Türkiye’yi tercih ettim.

Tablo 3’e göre Türkiye’nin özellikleri kategorisinde öğrencilerin 3’ü Türkiye’yi İslami, 2’si iklim şartları iyi, 1’i güvenli olarak görmektedir. Ayrıca 5 öğrenci Afganistan ile Türkiye arasında tarihi bir dostluğun olduğunu belirtmiştir. Bulgular, Afganistan ile Türkiye arasında bulunan tarihi dostluğun, öğrencilerin Türkiye’ye yönelik görüşlerini etkilediğini ve olumlu görüş kazandırdığını ortaya koymaktadır. Öğrencilerden bazılarının görüşleri şöyledir:

K3: ... eskiden Türkiye ve Afganistan birbirisinde çok yardım varmışler.

K8: Türkiye Afganistanle çok uzun zamanlardan dosttur. Ve bizim memlekete çok yardım ediyorlar 6 yıl önce ben 7 sınıftaydım o zamandan be istiyordum Türkiyeye gelsim ve derslermi burada okusam

Elde edilen bulgulara göre, 3 öğrenci Türkiye'yi İslami bir ülke olarak görmekte ve bu da onların Türkiye'ye yönelik görüşlerinin olumlu olmasını sağlamaktadır. Türkiye'yi İslam ülkesi olarak gören öğrencilerden birinin görüşü şöyledir:

K9: Türkiye'yi çok seviyor bunun için ki İslam ülkeler içinde bir güçlü bir devlet.

Yapılan görüşmelerde 2 öğrencinin Türkiye'nin iklim şartlarını beğendiği ortaya çıkmıştır. Öğrencilerden birinin görüşü şöyledir:

K11: Türkiye en güzel yerler biridir. Bura hava tabiyet çok güzeldir.

Yapılan görüşmelerde öğrencilerden birinin Türkiye'yi güvenli bulduğu tespit edilmiştir. Öğrencinin görüşü şöyledir:

K7: Türkiye'yi çok güvenli yer.

Öğrencilerin, Türklerin özellikleri kategorisinde Türkleri kardeş, Müslüman, yardımsever, misafirperver, eğitimi önemseyen, dürüst, çalışkan olarak gördükleri ortaya çıkmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda öğrencilerin 8'inin Türkleri akraba-kardeş kişiler olarak gördükleri, 5'inin Müslüman kişiler olarak gördükleri, 11'inin yardımsever ve misafirperver kişiler olarak gördükleri, 3'ünün dürüst ve çalışkan kişiler olarak gördükleri, 1'inin eğitimi önemseyen kişiler olarak gördükleri ortaya çıkmıştır. Türkleri akraba-kardeş olarak gören bazı öğrencilerin görüşleri şöyledir:

K2: Türklar bizim kardaşımız.

K10: ... bunlar bizim kardeşlerimiz olduğu için fahr ediyorum.

K14: İnsanları benim kan kardeşimlerdir.

Görüşmelere göre öğrencilerin Türkleri, Müslüman olarak görmeleri onların Türklere yönelik olumlu görüşler geliştirmelerinde önemli bir etmen olarak ortaya çıkmıştır. Bu konuda bazı öğrencilerin görüşleri şöyledir:

K6: Türk insanlar , müsliman, ve dünyanın güzel insanlarından biridir.

K10: Türkiye'nin hak islamın ayakta kalmağı için çok şehitler verdiler.

Öğrencilerin 11'i Türkleri yardımsever ve misafirperver olarak görmektedir. Bu konuda bazı öğrencilerin görüşleri şöyledir:

K1: Bence Türk halkı mesafirperver ve çok şefkitli insanlardır.

K8: Türk insanlar çok iyi insanlar çünkü herkes çok yardım ediyorlar.

K5: Türkiye bizim ülkemiz çok yardım ediyordu ve şimdi de yardım ediyor.

Yapılan görüşmeler neticesinde 3 öğrencinin Türkleri dürüst ve çalışkan olarak gördükleri tespit edilmiştir. Bu konudaki bazı görüşler aşağıdadır:

K2: Her zaman ders çalışıyorlar. Bu benim hoşuma gitti.

K12: Türkiye'nin insanlar bana göre iyi insanlar ve çalışkan insanlar. Herkes çalışıyor ve para kazanıyor. Türk halkın bu işi çok hoşuma gitti.

Görüşmelerde bir öğrencinin Türklerin eğitime önem veren bir halk olduğunu düşündüğü tespit edilmiştir. Öğrencinin görüşü şöyledir:

K12: Türk insanlar hayatlarında eğitime çok önem veriyorlar.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmada, Türkiye'ye en fazla öğrenci gönderenler arasında ilk 5 ülke sıralamasında yer alan Afganistan'ın Özbek nüfusunun yurt dışında üniversite öğrenimi sürdürmesinde neden Türkiye'yi tercih ettikleri, Türkiye'ye ve Türkiye Türkçesine yönelik görüşleri araştırılmıştır. Bu araştırmaya benzer olarak Alyılmaz, Biçer ve Çaban (2015), Garabayev (2000), Kıroğlu, Kesten ve Elma (2010), Tok ve Yığın (2013) ve Yaylı (2007); Kırgız, Azeri, Türkmen, Kazak ve Litvanyalı öğrencilerin Türkiye Türkçesine ve Türkiye'ye yönelik algılarını araştırmışlardır. Ancak Afganistan diğer ülkelere nazaran daha çeşitli ırk, dil, din ve kültüre sahip toplulukları barındırmaktadır. Bu çeşitlilik, Afganistan'da yaşayan Özbek Türklerinin Türkiye'ye ve Türkiye Türkçesine yönelik görüşlerini nasıl etkilediğine yönelik bir merak uyandırmaktadır. Bu nedenle öğrencilerin Türkçe ve Türkiye'ye yönelik görüşleri iki tema altında incelenmiştir. Türkiye'ye yönelik görüş teması içerisinde Türkiye'de eğitim görme nedenleri, Türkiye'nin özellikleri ve Türk insanlarının özellikleri ele alınmıştır. Türkçeye yönelik görüş teması içerisinde ise Türkçeyi öğrenme nedenleri ortaya konmuştur.

İlk temaya bakıldığında öğrenciler için Türklerin Müslüman olmaları (*K10: Türkiye'nin hak islamın ayakta kalmağı için çok şehitler verdiler*) ve ailelerinin Türkiye'yi sevmeleri (*K4: Ben Hindistan bursuda kayıt ettim sonra başarılı oldum. Annem ve babam gitmemi istemeyi ama Türkiye'yi gelmem istedi*) Türkiye'de öğrenim görme isteğini artıran önemli bir etmen olduğunu göstermektedir. Öğrenciler, ülkeleri ile Türkiye arasında var olan tarihî dostluğun, kültürel ortaklığın (*K10: Ailem, Türkiye ve Türk insanları bizim gibi davranıyor diye ve kültürümüz aynı diye eğitim ve hayatımız birbirlerine benzediği için beni Türkiye'ye göndermesini sağladılar*) ve kardeşliğin (*K2: Türklar bizim kardaşımız*) kendileri için önemli olduğunu belirtmiştir. Bununla ilgili olarak Türkiye'nin tarihte ve günümüzde Afganistan'a yaptığı yardımlar (*K5: Türkiye bizim ülkemiz çok yardım ediyordu ve şimdi de yardım ediyor*) öğrencilerin Türkleri kardeşleri gibi görmelerini sağlamıştır. Aynı zamanda kendi ülkelerindeki bayramlaşmalar, büyüklere yönelik saygı göstergeleri, aile içi davranışlar ile Türkiye'deki durum arasında benzerliklerin olduğunu (*K14: Türkiye'yi tercih ettim ki çünkü kan kardeşiz kanmız bir dinimiz bir kültürümüz birdir*) ve bunun da Türkiye'ye gelip öğrenim görme isteklerini artırdığını ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra Türklere yönelik olumlu görüş (*K1: Bence Türk halkı mesafeperver ve çok şefkitli insanlardır. K8: Türk insanlar çok iyi insanlar çünkü herkes çok yardım ediyorlar*) bildirmişlerdir.

Yapılan görüşmeler sonucunda öğrencilerin çoğu, çocukluklarından itibaren Türkiye'ye gelmeyi (*K8: 6 yıl önce ben 7 sınıftaydım o zamandan be istiyordum Türkiye'ye gelsim ve derslermi burada okusam*) ve burada öğrenim görüp hayatlarını kurtarmak istediklerini belirtmişlerdir. Öğrenciler, aile ve yakın çevrelerinin etkisinde kalmakta, ayrıca Türkiye'nin hem çoğu Müslüman olup hem de demokratik ve modern bir ülke olmayı başarmasından (*K15: Türkiye iyice gelişmiş dünyanın ülkelerinden biri*) etkilendiklerini bildirmişlerdir. Bu nedenle Hindistan'da ya da İran'da okumaktansa Türkiye'yi tercih ettiklerini belirtmektedirler.

Afganistan'da büyük bir sorun olan Taliban, Daesh ve Işid gibi terör örgütleri, özellikle genç nüfusun ülkelerinden ayrılma isteğinin en önemli gerekçesi (*K9: Dolayısıyla bizim ülkemizde savaş var. Savaş kılan insanlar hep dışarıdan gelen kurtlardır*) olarak gösterilebilir. Yurt dışında okuma isteği duyan öğrenciler ise ilk olarak Türkiye'yi tercih ettiklerini (*K12: İlk olarak Türkiye'de eğitim görmek benim rüyamdı. Çünkü Türkiye'nin eğitimi çok iyi ve yüksek. O yüzden ben Türkiye'ye eğitim için tercih ettim*) belirtmektedirler. Yapılan görüşmeler neticesinde, eğitim kalitesi, İslamiyet, ailelerin çocuklarına Türkiye'de öğrenim görmelerine yönelik desteği, Türkiye'nin gelişmiş bir ülke olması, Türkiye ile Afganistan arasında kültürel benzerliklerin olması, Türkiye'nin sahip olduğu barış ve huzur ortamı, Türkiye'nin fiziki ve iklim şartları, Afganistan ile Türkiye arasındaki tarihî dostluk, Türkiye'de eğitim görme nedenlerinin başında gelmektedir.

Öğrenciler Türkiye Türkçesini, Türkiye'nin dünya siyasetinde saygın bir konumda olduğunu düşündüğünden ve Türk lehçelerinden daha önemli görmelerinden kaynaklı olarak öğrenmek istediklerini (*K6: Ben de Türküm bu yüzden Türkçe öğrenmek bana lazım. Özbekler, Türklar,*

Kırgızstanlar, Türkmenler hipsi Türk tabandır bizde çok Türkçe öğrenmek lazım) belirtmişlerdir. Ayrıca Türkçe öğrenme süreci onlara zevkli ve kolay (*K4: Kendim Uzbekim ve dilim çok yakın Türkçede çok az farklı*) gelmektedir. Bunun nedeni ise, öğrencilerin ana dili bakımından Türkçenin lehçelerinden olan Özbek Türkçesini kullanmalarıdır. Türkçeyi kendi dillerini öğrenmeye benzetmekte ve kolay öğrenilebilir bir dil olduğunu belirtmektedirler. Türkçe bilmenin iş bulmada kendilerine katkı sağlayacağını ve yaşamlarını daha iyi şartlarda sürdürmelerine zemin hazırlayacağını ifade etmişlerdir. Afganistan’da kamu hayatının zor olması, özellikle Taliban’dan dolayı kızların eğitim hayatlarının kısıtlanması, Afganlarda sürekli tehdit altında yaşama korkusunu doğurmuştur. Bu nedenle Türkiye onlar için hem dinlerini rahatça yaşayabilecekleri hem de özgür ve demokratik koşullarda haklarını kullanabilecekleri bir ülke olarak görülmektedir. Bu nedenle Afganistanlı Özbek Türklerinin üniversite öğrenimi sonrası Türkiye’de yaşamak istemeleri de (*K6: Şimdi Türkiye’de yaşıyorum Türkçe öğreniyorum. Çünkü burada yaşamak istiyorum*) Türkçeyi öğrenme isteklerini artırmaktadır.

5. KAYNAKLAR

- Akar, A. (2013). *Türk dili tarihi*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Alyılmaz, S., Biçer, N. ve Çoban, İ.(2015). Atatürk üniversitesinde öğrenim gören Kırgız öğrencilerin Türkçe ve Türkiye’ye yönelik görüşleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 4(1), 328-338.
- Buran, A. (2010). *Kurşunlanan Türkoloji*. Ankara: Akçağ.
- Ekiz, D. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Garabayev, B. (2000). *Türkiye’de yüksek öğrenim gören Türk cumhuriyetleri öğrencilerinin uyum sorunları ve Türkiye ve Türklere ilişkin kalıp yargılar*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Gökdağ, B. A. (2015). *Türklerin dünyası: Dil - kimlik - siyaset*. İstanbul: Kültür Bilimleri Akademisi.
- Karatay, H. ve Kartallıoğlu, N. (2012). Kırgız öğrencilerin Türkiye Türkçesi öğrenmeye ilişkin tutumları. *Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Araştırmaları Dergisi*, (4), 1-11.
- Kıroğlu, A., Kesten, A. ve Elma, C. (2010). Türkiye’de öğrenim gören yabancı uyruklu lisans öğrencilerinin sosyo - kültürel ve ekonomik sorunları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 26-39.
- Miles, M. B. and Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. California: SAGE Publications.
- Özyürek (2009) Türk devlet ve topluluklarından Türkiye üniversitelerine gelen Türk soylu yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe öğrenimlerinde karşılaştıkları sorunlar. *Turkish Studies*, 4(3), 1819-1862.
- Sıddıqı J. (2007). Afganistan’da yükseköğretimde din eğitimi. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2, 135 - 148.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2016). *2015 Türkiye göç raporu*. Ankara: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları, Yayın No: 35.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı (2015). *Yükseköğretimin uluslararasılaşması çerçevesinde Türk üniversitelerinin uluslararası öğrenciler için çekim merkezi haline getirilmesi*. Ankara: Kalkınma Araştırma Merkezi, Yayın No: 2936.
- Tok, M. ve Yığın, M. (2013). Yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe öğrenme nedenlerine ilişkin bir durum çalışması. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 2(8), 132-147.
- Yaylı, D. (2007). Yabancı dil olarak Türkçe programı öğrencilerinin Türkçeye ve Türkiye’ye ilişkin görüşleri. *Eğitim Araştırmaları - Eurasian Journal of Educational Research*, 26, 221-232.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin: Ankara.